CZU: 159.922.8:343.224.1:303.4 **DOI:** https://doi.org/10.5281/zenodo.7353651

CARACTERISTICI ALE AGRESIVITĂȚII ȘI ACCENTUĂRILOR DE CARACTER LA ADOLESCENȚII DELICVENȚI

Raisa CERLAT, Victoria CREANGĂ
Republica Moldova

În articol sunt prezentate rezultatele cantitative și calitative ale cercetării formelor de manifestare ale agresivității la adolescenții delicvenți și relația acestora cu accentuările de caracter identificate. Studiul este comparativ, rezultatele obținute fiind comparate cu cele ale adolescenților care nu se află în conflict cu legea.

Cuvinte-cheie: *agresivitate, accentuări de caracter, adolescenți, delicvență, factori declanșatori, analiză statistică.*

CHARACTERISTICS OF AGGRESSIVENESS AND CHARACTER ENHACEMENTS OF DELINQUENT ADOLESCENTS

The article presents the quantitative and qualitative results of the research of the forms of manifestation of aggression of delinquent teenagers and their relationship with the identified character accentuations. The study is comparative, the results obtained being compared with those of teenagers who are not in conflict with the law.

Keywords: *aggression, character accentuations, adolescents, delinquency, triggering factors, statistical analysis.*

Delicvența juvenilă este un fenomen universal legat de viața socială: nu există societate fără delicvență. Fenomenul delincvenței juvenile se află în atenția cercetătorilor și a practicienilor, deoarece, pe de o parte, există necesitatea stringentă de a înțelege tendințele fenomenului dat, factorii de risc pentru copiii care au un comportament delincvent, vulnerabilitățile copilului, iar, pe de altă parte, se impune identificarea acțiunilor eficiente pentru a putea preveni și/sau a interveni în domeniul delincvenței juvenile.

În fiecare an în Republica Moldova aproximativ 2000 de copii vin în contact direct sau indirect cu sistemul de justiție. Deși în ansamblu pe țară se atestă o tendință de scădere a infracționalității, ponderea infracțiunilor comise de minori a crescut [1]. Furturile constituie marea majoritate a infracțiunilor în baza cărora adolescenții pot fi condamnați. Furtul este urmat de jaf, huliganism, viol și infracțiuni legate de droguri; în timp ce condamnările pentru omor intenționat și cauzarea intenționată de leziuni corporale grave sunt rare [2].

Există mai multe categorii de factori care sunt abordați drept potențiali determinanți ai delicvenței juvenile [3, 4, 1]:

- Factori sociali: carența mediului familial și școlar; folosirea neadecvată a timpului liber, agresivitate dezvoltată de mass-media, care face prea frecvent

apologia luxului, a sexului și a violenței; insuficiența dotărilor socioculturale, migrația de muncă a părinților;

- Factori economici: nivelul scăzut de trai, lipsa bunurilor necesare unei existențe decente;
- Factori politici: instabilitate și manipulare politică, absența simțului civic;
- Factori psihologici: tip instabil de personalitate, accentuări de caracter, capacități cognitive reduse, nivel scăzut de maturizare afectivă, experiențe traumatizante, consum de substanțe etc.

Delicvența poate fi observată într-o multitudine de structuri mentale, asociată fiind cu tulburări comportamentale, accentuări de caracter, instabilitate emoțională etc. În cercetarea noastră ne-am propus drept scop identificarea caracteristicilor agresivității și a accentuărilor de caracter specifice adolescenților delicvenți. Demersul investigativ este unul comparativ, rezultatele obținute fiind comparate cu cele ale adolescenților non-delicvenți.

Caracteristici ale eșantionului și metode ce cercetare.

Eșantionul cercetării a fost constituit din 110 adolescenți, dintre care 55 de adolescenți delicvenți, beneficiari ai *Complexului de servicii sociale pentru copii în situație de stradă* și alții 55 – non-delicvenți, din cadrul liceelor din capitală.

Pentru investigarea agresivității și a accentuărilor de caracter au fost utilizate următoarele instrumente de cercetare: *Chestionarul de agresivitate* elaborat de A. H. Buss și M.Perri și *Chestionarul caracterologic,* elaborat de H.Leongard și H.Schmieschek. Cercetarea s-a desfășurat în perioada ianuarie-martie 2022, în Republica Moldova.

Rezultate obținute

Evaluarea agresivității este problemă pe cât de frecventă, pe atât de dificilă. Cu toate că actele agresive sunt cele care rețin cel mai frecvent atenția din cauza caracterului lor speculativ și potențial periculos, există mai multe forme de agresivitate care pot cauza prejudicii similare.

În vederea identificării nivelurilor și a formelor de manifestare a agresivității la adolescenții investigați, a fost utilizat *Chestionarul de agresivitate*. Rezultatele obținute sunt prezentate sub aspect comparat în Figura 1:

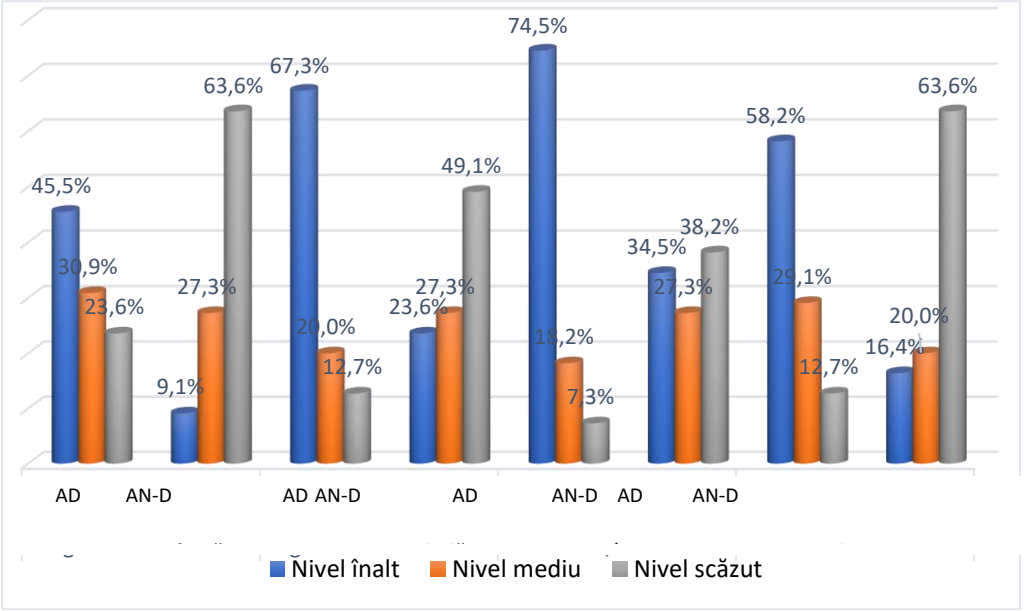

Figura 1. Nivelul și formele de manifestare a agresivității la adolescenții delicvenți și non-delicvenți

Datele prezentate în Figura 1 relevă un nivel preponderent înalt al tuturor dimensiunilor de manifestare a agresivității la adolescenții delicvenți. Astfel, în ceea ce privește *agresivitatea fizică*, cca jumătate (45%) din eșantionul de adolescenți delicvenți denotă un nivel înalt al agresivității verbale, comparativ cu 9% dintre adolescenții non-delicvenți. Totuși, 23% dintre minorii delicvenți au un nivel scăzut al agresivității fizice – cu rezultate mult depășite de cele ale adolescenților din eșantionul de control, care au înregistrat valori mult mai mari (64%) la acest nivel.

În ceea ce privește *agresivitatea verbală*, 67% din eșantionul de adolescenți delicvenți se caracterizează printr-un nivel înalt, comparativ cu 23% dintre semenii non-delicvenți ai acestora.

Valorile cele mai înalte caracteristice adolescenților delicvenți corespund manifestărilor de furie/mânie, nivelul înalt fiind obținut aici de către 74% dintre respondenți.

Ostilitatea, ca formă frecventă de manifestare a agresivității, este caracteristică pentru 58% dintre adolescenții delicvenți și 16% dintre cei non-delicvenți.

Analiza statistică a rezultatelor obținute evidențiază existența unei diferențe semnificative în ceea ce privește manifestarea agresivității la adolescenții delicvenți comparativ cu cei non-delicvenți. Astfel, la adolescenții delicvenți nivelul agresivității fizice (m=26,15) este semnificativ mai mare (t=5,902; p=0,00)

decât la cei din grupul de control (m=17,91). La fel și agresivitatea verbală este semnificativ accentuată (t=5,635; p=0,00) la adolescenții din grupul experimental (m=28,29) comparativ cu cea a subiecților din grupul de control (m=20,85). Nivelul furiei/ mâniei este mai înalt (t=4,409, p=0,00) la grupul experimental (m=28,02) decât la cel de control (m=22,78). Nivelul ostilității de asemenea este mai ridicat (t=5,501; p=0,00) la adolescenții delicvenți (m=25,05) decât la cei care nu sunt în conflict cu legea (m=18,44).

Cumulând datele obținute pentru cele patru dimensiuni ale agresivității, putem creiona un portret sumar al adolescentului delicvent în ceea ce privește formele de manifestare a agresivității:

- Este instabil emoțional. De cele mai multe ori nu-și poate controla impulsul de a striga sau de a lovi pe cineva. Uneori se simte ca un „butoi cu pulbere gata să explodeze".
- Se caracterizează prin distorsiuni cognitive frecvente. Este convins că doar el are dreptate și că lucrurile nu pot fi interpretate într-o altă manieră. Se simte amenințat de ceilalți. Manifestă suspiciune, ostilitate și în relațiile cu persoane drăguțe.
- Recurge frecvent la violență fizică și/sau verbală pentru a-și apăra propriul punct de vedere. Poate sparge lucrurile din jur. Consideră că cea mai bună apărare este atacul.

Cea de-a doua variabilă a demersului nostru investigativ– *accentuările de caracter* – au fost cercetate cu ajutorul *Chestionarului caracterologic*.

Dimensiunile accentuate sunt acele trăsături de caracter care depășesc media prin intensitate, cu manifestare pregnantă în personalitatea individului. Rezultatele cantitative obținute sunt prezentate în Tabelul 1:

Tabelul 1. Accentuări de caracter ale adolescenților delicvenți și non-delicvenți

Accentuarea de caracter, nivel înalt	**Adolescenți delicvenți**	**Adolescenți non-delicvenți**
Demonstrativ	33%	9%
Hiperexact	11%	4%
Hiperperseverent	31%	6%
Nestăpânit	18%	6%
Hipertim	11%	6%
Distimic	13%	9%
Ciclotimic	13%	7%
Exaltat	9%	4%
Anxios	4%	4%
Emotiv	15%	7%

În acest tabel sunt reflectate doar nivelurile înalte (75-100%) ale accentuărilor de caracter identificate în cadrului lotului experimental. Adolescenții delicvenți se caracterizează prin valori crescute la tipurile demonstrativ și hiperperseverent, pentru acestea fiind caracteristice: egocentrism, teatralism, demonstrativitate comportamentală și autoapreciere neadecvată. Demonstrativii pot „uita" despre lucrurile pe care nu doresc să le cunoască, la fel, pot minți, fără a conștientiza că fac ceva interzis. Tipul hiperperseverent în cazul adolescenților delicvenți se caracterizează prin egoism sporit, suspiciune și tendință de a se simți ușor jignit; caracteristici ce îi pot determina să recurgă la discreditarea şi înlăturarea oamenilor în care văd posibili concurenți, reacționând cu dușmănie [5].

Comparativ cu adolescenții non-delicvenți, există diferențe semnificative în ceea ce privește tipurile de caracter demonstrativ (t=3,746; p=0,000), hiperperseverent (t=3,602; p=0,001) și nestăpânit (t=3,506; p=0,001).

Analizată statistic, relația dintre dimensiunile agresivității și accentuările de caracter specifice adolescenților delicvenți este semnificativă în următoarele cazuri:

- agresivitatea fizică și tipul nestăpânit de caracter (r=0,322; 0,001);
- agresivitatea verbală și tipul demonstrativ (0,199; r=0,037);
- ostilitate și tipul anxios de caracter (r=0,218; 0,022).

Prin urmare, creșterea nivelului agresivității va influența amplificarea accentuărilor de caracter evidențiate și/sau invers.

Astfel, rezultatele prezentate susțin concepția conform căreia delicvența caracterizează un comportament antisocial, exprimând neadaptarea unui individ la societate. Schematic, putem avea în vedere un sistem relațional cu dublu sens, în care individul exprimă o cerere prin intermediul trecerii la actul delictuos, societatea fiind pusă în situația de a-i răspunde, în mod represiv, la fel de neadaptat. Dacă această cerere se exprimă printr-o trecere la act, se datorează faptului că actul înlocuiește cuvântul într-un conflict în care individului îi este mai ușor să acționeze decât să-și verbalizeze cererea profundă față de ceilalți.

În concluzie, menționăm că datele expuse relevă necesitatea unei intervenții precoce, susținute și aplicate la toate nivelurile mediului social în care copilul/ adolescentul evoluează. Caracteristica rezultatelor obținute poate servi drept punct de plecare în conceperea metodelor de prevenire și/ sau de intervenție care să permită diminuarea acestui fenomen psihosocial.

Recomandări de prevenire și combatere a delicvenței juvenile [3, 1, 2]:

- Succesul în prevenirea delincvenței juvenile cere eforturi din partea întregii societăți, ca să asigure o dezvoltare armonioasă a adolescenților, cu respect pentru propria personalitate încă din copilărie.

- Prevenirea trebuie să fie orientată atât asupra copiilor cu comportament delincvent, a victimelor, cât și asupra întregii comunități. Programele de prevenire trebuie să fie orientate pe termen lung (1-2 ani) și să fie aplicate asupra tuturor beneficiarilor vizați: copii, părinți, specialiști, comunitate.
- Dezvoltarea infrastructurii pentru petrecerea eficientă a timpului liber, inclusiv centre multifuncționale pentru copii şi tineri, de practicare a modului sănătos de viață.
- Implicarea mass-media în prevenirea delincvenței juvenile şi promovarea pe larg a practicilor pozitive în domeniu.
- Creșterea gradului de informare, sensibilizare şi conștientizare a efectelor negative ale migrației asupra copiilor.
- Oferirea delincvenților juvenili a posibilității de a deveni conștienți de prejudiciul cauzat de ei, de a ajunge să înțeleagă comportamentele acceptate de societate şi responsabilizarea acestora prin reconectarea la servicii şi oportunități care vor îmbunătăți șansele lor la o viață calitativă.

Referințe:

1. Prevenirea delicvenței juvenile în Republica Moldova. Disponibil:: https://childhub.org/sites/default/files/library/attachments/prevenire_delicventa_juvenila.pdf
2. Raport privind evaluarea necesităților pentru serviciile primare, secundare și terțiare de prevenire pentru copiii aflați în conflict cu legea în Republica Moldova. UNICEF, Chișinău, 2005. Disponibil: https://www.unicef.org/moldova/media/1301/file/Copiii-in-conflict-cu-legea-2015.pdf
3. DOLEA, I., ZAHARIA, V., PRIȚCAN, V. *Fenomenul delicvenței juvenile în Republica Moldova*. Chișinău: Cartea Juridică, 2012.
4. LAROUSSE. *Marele dicționar al psihologiei*. București: Trei, 2006.
5. LEONGARD, K. *Personalități accentuate în viață și în literatură*. București: Editura Enciclopedică Română, 1972.

Date despre autori:

Raisa CERLAT, doctor în psihologie, conferențiar universitar, Departamentul Psihologie, Facultatea de Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

E-mail: raisa.cerlat@usm.md

ORCID: 0000-0001-6864-9939

Victoria CREANGĂ, psiholog, Complexul de servicii sociale pentru copii în situație de stradă, Chișinău, Republica Moldova

E-mail: victoria.creanga@bk.ru

ORCID: 0000-0002-2877-4775